

Lausunto

VN/1236/2021

13.8.2021

Valtiovarainministeriö

Oikeusministeriön lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi valtionavustuslain muuttamisesta

Yleistä

Valtiovarainministeriö on pyytänyt oikeusministeriöltä lausuntoa otsikossa mainitusta luonnoksesta hallituksen esitykseksi. Esitysluonnoksessa ehdotetaan muutettavaksi valtionavustuslakia. Valtionavustuslakiin lisättäisiin säännökset valtionavustuksen myöntämisen ja maksamisen rajoituksista. Laissa lueteltaisiin olosuhteet, joiden vallitessa valtionavustusta ei ilman erityisen painavaa syytä voisi myöntää tai jolloin avustus voitaisiin jättää myöntämättä. Valtionavustuslakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös valtionapuviranomaisen oma-aloitteisesta tietojen luovuttamisesta toiselle viranomaiselle. Lisäksi lakiin tehtäisiin joitakin teknisluonteisia täsmennyksiä.

Oikeusministeriö esittää lausuntonaan kunnioittavasti seuraavaa.

Soveltamisala

Esityksen soveltamisalaa koskevaan 1 §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusi 5 momentti. Lainkirjoittajan oppaan kappaleen 12.2.3 mukaan ilmaisu ”soveltuvien osien” on vältettävä. Soveltamisohje ja viittaus toisen lain soveltamiseen tai noudattamiseen onkin pyrittävä kirjoittamaan muin keinoin ja täsmällisesti. Oikeusministeriö toteaa, että esitystä olisi tarkennettava tältä osin.

Valtionavustuksen myöntämisen rajoitukset

Esityksessä ehdotetaan valtioavustuslakiin uutta 7 a §:ää, jossa säädettäisiin valtionavustuksen myöntämisen rajoituksista. Pykälän 2 momentin 2 kohdan mukaan, jos hakijalla olisi hänen maksukykynsä nähden vähäistä suurempia velkoja perittävänä ulosotossa tai velkoja, jotka olisi palautettu ulosotosta varattomuusestetodistuksin, valtionavustusta ei voitaisi 2 kohdan mukaan myöntää. Esityksestä ei käy ilmi, miten valtionapuviranomainen selvittää hakijan maksukykyä tai mitä tarkoitetaan vähäistä suuremmilla veloilla. Esitystä olisi hyvä tarkentaa näiltä osin.

Postiosoite
PostadressOikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland**Käyntiosoite**
BesöksadressEteläesplanadi 10
00130 Helsinki
Finland**Puhelin**
Telefon0295 16001
Internat.
+358 295 16001**Faksi**
Fax09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730**S-posti, internet**
E-post, internetoikeusministerio@om.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

Lakiehdotuksen 7 a §:n 2 momentin 7 kohdassa säädettäisiin tilanteista, jolloin hakijan johto- tai muun henkilön toiminta estäisi valtionavustuksen myöntämisen. Esityksen perusteella jää epäselväksi, miten valtionapuviranomainen selvittää 7 kohdassa tarkoitetun henkilön taloudellisen aseman ja onko valtionapuviranomaisella oikeus asian selvittämiseksi saada kaikki välttämättömät tiedot kaikkia kohdassa tarkoitettuja henkilöitä koskien (kts. lausunnon tietojensaamisoi-keutta koskeva kohta). Oikeusministeriö huomauttaa, että esitystä olisi tarkennettava tältä osin.

Valtionavustuspäätös

Esityksessä ehdotettu uusi 11 §:n 6 momentti koostuu yhdestä virkkeestä ja on näin ollen hieman vaikeaselkoinen. Momentin rakennetta voisi pyrkiä selventämään.

Esityksessä ehdotetussa uudessa 12 a §:ssä säädettäisiin valtionavustuksen maksamisen rajoituksista. Pykälässä säädettäisiin, että jos valtionavustusta ei makseta valtionavustuspäätöksen (tähän suositellaan lisäämään sana: *tekemisen*) yhteydessä, myöhemmin maksettavaksi tarkoitettua valtionavustusta tai sen osaa ei voida maksaa ilman erityisen painavaa syytä, jos 7 a §:n 1 momentissa tarkoitettua valtionavustuksen saajaa koskee maksupäätöstä tehtäessä jokin mainittu pykälän 1 tai 2 momentissa tarkoitettu valtionavustuksen myöntämisen rajoitus eikä valtionavustuksen käyttötarkoituksesta muuta johdu. Pykälässä mainittu sana ”maksupäätös” ilmenee laissa ensimmäisen kerran ja jää epäselväksi, mitä tällä päätöksellä tarkoitetaan. Tekeekö valtionapuviranomainen valtionavustuspäätöksen lisäksi maksupäätöksiä, vai tarkoitetaanko tässä valtionapupäätöstä? Oikeusministeriö toteaa, että esitystä olisi selkeytettävä ja tarkennettava tältä osin.

Tietojensaanti ja luovutus

Esityksessä ehdotetaan, että valtionavustuslain 31 §:n 2 momenttia muutetaan siten, että valtionapuviranomaisella on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada välttämättömiä tietoja viranomaisten lisäksi myös muulta julkista hallintotehtävää hoitavalta. Esityksen perusteluosuu-
dessa viitataan tällaisina Eläketurvakeskukseen sekä Työttömyysvakuutusrahastoon. Säännös-
kohtaisessa 31 §:ää koskevassa perustelutekstissä ei mainita muita toimijoita. Esityksessä tieto-
jensaantioikeus on sinänsä sidottu tietojen välttämättömyyteen, mutta jatkovalmistelussa tulisi
oikeusministeriön näkemyksen mukaan varmistua siitä, ettei tietojensaantioikeutta ja tietojen
luovuttamiseen velvoitettuja ole muotoiltu liian laajaksi (kts. esim. PeVL 36/2020 vp). Julkista
hallintotehtävää hoitavia tahoja on hyvin suuri joukko. Tietojen luovuttajan on pystyttävä arvioi-
maan pyyntöä luovuttamisen laillisten edellytysten kannalta (kts. esim. PeVL 42/2010 vp). Valti-
onapuviranomaisen tiedonsaantioikeus muodostuu ehdotetun sääntelyn johdosta erittäin laa-
jaksi ja sille perustetaan oikeus saada tietoja ainakin muodollisesti sellaistenkin tahojen rekiste-
reistä, joilla ei ole mitään tekemistä valtionapuviranomaisen tehtävien kanssa (kts. esim. PeVL
38/2010 vp). Salassa pidettävän tiedon luovuttamisesta pitää säätää täsmällisesti ja tarkkarajai-
sesti. Oikeusministeriö toteaa, että esityksen jatkovalmistelussa asiaa olisi selvitettävä tarkem-
min ja kuvattava tarkemmin ne perusteet, erityisesti perusoikeuksien rajoittamisen kannalta, joi-
hin valtionapuviranomaisen laaja tietojensaantioikeus perustuu. Jatkovalmistelussa olisi syytä ar-
vioida, mitkä ovat kysymykseen tulevat tietosisällöt ja ne seikat, joiden vuoksi salassa pidettävän
tiedon saaminen voi olla välttämätöntä myös muulta julkista hallintotehtävää hoitavalta, ja koh-
dennettava tiedonsaantioikeus vain niihin viranomaisiin ja julkista hallintotehtävää hoitaviin,

joilta tosiasiallisesti tietoja välttämättömästi tarvitaan (kts. esim. PeVL 62/2010 vp). Lisäksi oikeusministeriö kiinnittää huomiota 31 §:n 1 momentin uuteen 3 kohtaan, jossa säädettäisiin tietojensaantioikeudesta liittyen valtionavustuksen myöntämisen ja maksamisen rajoituksiin. Onko valtionapuviranomaisella ehdotetun säännöksen perusteella oikeus saada välttämättömiä tietoja myös muuta kuin valtionavustuksen *hakijaa* ja *saajaa* koskien? Esitystä on syytä täsmentää myös tältä osin. Lisäksi edellä lausunnossa esiin tuotuun viitaten olisi pyrittävä yksilöimään 3 kohdassa tarkoitetut tietojenluovuttamiseen velvoitetut tahot. Lisäksi olisi syytä perusteluissa tarkentaa, mitä ”olennaista merkitystä” 31 §:n 1 momentin kohdassa 4 tarkoittaa.

Esityksessä ehdotetaan lakiin uutta 32 a §:ää. Pykälässä säädettäisiin tietojen luovuttamisesta oma-aloitteisesti toiselle viranomaiselle. Pykälän mukaan valtionapuviranomainen voisi salassapitosäännösten estämättä luovuttaa omasta aloitteestaan valtionavustuksen käsittelyä koskevassa menettelyssä saamansa tiedon, jos se on välttämätöntä pykälän 1-14 kohdassa tarkoitetun tehtävän hoitamista varten. Esityksen perusteluosuudessa ei tuoda esiin, luodaanko 32 a §:llä uusia tietojen saamiseen oikeuttavia säännöksiä. Esitystä tulisi täydentää tältä osin. Tietojen oma-aloitteinen luovuttaminen eroaa olennaisesti ”tavanomaisesta” tietojen luovuttamisesta, joka perustuu tiedonsaantioikeuden omaavan viranomaisen toiselle viranomaiselle esittämään pyyntöön. Viimeksi mainitussa tilanteessa tietojen luovuttajan on mahdollista arvioida tietopyyntöä luovuttamisen laillisten edellytysten kannalta (Tältä osin esim. PeVL 73/2018 vp). Oma-aloitteisessa tietojen luovuttamisessa luovuttavan viranomaisen on sen sijaan ilman tietopyyntöä arvioitava tietojen antamisen laillisten edellytysten täyttymistä eli välttämättömyyttä tietoja vastaanottavan viranomaisen toiminnan kannalta. Oikeusministeriö tuo esiin, että valtionapuviranomaisella olisi ehdotetun sääntelyn johdosta hyvin laaja oma-aloitteinen oikeus luovuttaa tietoja. Jatkovalmistelussa olisi syytä arvioida kutakin luetelmakohtaa paitsi täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden niin myös henkilötietojen käyttötarkoituksellisuuden kannalta sekä punnita mahdollisten perusoikeuksien rajoitusten hyväksyttävyyttä suhteessa ehdotettuun uuteen käyttötarkoitukseen.

Oikeusministeriö huomauttaa, että 32 a §:n 2 kohdasta puuttuu lain numero. Lisäksi 32 a §:n 1 momentin 5 kohdan sana ”*määriteltujen*” olisi syytä muuttaa sanaksi ”*säädettyjen*”. Viranomaisen tehtävistä säädetään, eli niitä ei määritellä. Pykälän 10 kohtaan voisi selvyyden vuoksi olla syytä lisätä alkuun ”*toiselle*” valtionapuviranomaiselle. Oikeusministeriö huomauttaa, että pykälän 10 kohdassa mainitun työttömyysvakuutusrahaston nimi on muutettu Työllisyysrahastoksi vuonna 2019.

Oikeusministeriö kiinnittää huomiota, että 32 a §:n pykälän otsikon mukaan on kyse tietojen luovuttamisesta viranomaiselle, mutta pykälässä mainitut tietojen saamiseen oikeutetut tahot ovat myös muita kuin viranomaisia. Oikeusministeriö huomauttaa 31 §:ään ja esityksen yleisperusteluihin viitaten, että esimerkiksi Eläketurvakeskuksen ei muualla esityksessä katsota olevan viranomainen valtionavustuslain merkityksessä vaan muu julkista hallintotehtävää hoitava. Esityksen jatkovalmistelussa olisi hyvä kiinnittää tähän huomiota.

Suhde hallituksen esitysluonnokseen koskien valtionavustustoiminnan tietojärjestelmää

Oikeusministeriö on helmikuussa 2021 antanut lausunnon valtiovarainministeriölle luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi valtionavustuslain ja valtiokonttorista annetun

lain muuttamisesta (VM158:00/2020 VN/22283/2020). Kyseisessä esityksessä ehdotetaan säännöksiä koskien valtionavustustoiminnan tietojärjestelmää sekä henkilötietojen käsittelyä. Oikeusministeriö esittääkin harkittavaksi olisiko aiheellista yhdistää kyseinen esitys sekä nyt lausuttavana oleva esitys yhdeksi ehdotukseksi ja käsitellä samanaikaisesti.

Osastopäällikkö, ylijohtaja

Johanna Suurpää

Lainsäädäntöneuvos

Outi Äyräs-Blumberg